

MINISTRY OF EDUCATION, RESEARCH AND INNOVATION
„1 DECEMBRIE 1918” UNIVERSITY FROM ALBA IULIA
FACULTY OF HISTORY AND PHILOLOGY

*ROMANIAN CULTURE IN ALBA DE JOS SHIRE
XVII-XIX CENTURIES
BOOKS AND MENTALITIES FROM MARGINAL NOTES*

DOCTORAL THESIS
(Abstract)

THESIS SUPERVISOR,
PROF. UNIV. DR. EVA MÂRZA

DOCTORAL CANDIDATE,
ANCATEU TEODORA CAMELIA

ALBA IULIA
2009

Contents

I. Introductory study

1. The old Romanian book within the Shire
2. The practice of writing marginal notes
3. Research perspectives
4. Historical reference points

II. Historiographical reference points

1. Documentary testimonials in old book catalogues
2. Analytical studies dedicated to transliterated notes
3. Notes from Alba de Jos Shire in old Romanian book collection

III. Analysis of notes

1. Research methods- the subject and the objective of the notes
2. The meanings of the book: who does the books address to and who does the notes address to?
 - 2.1. Prefaces and testimonials from Bălgrad (Alba Iulia), as a document
 - 2.2. Prefaces from Blaj: the key of reading
 - 2.3. Testimonials from Romanian books spread all over the Shire

IV. The thematic of book notes written within the territory of Alba de Jos Shire (XVII-XIX centuries)

1. Book donation as an effect of the distribution of old Romanian books in different cultural environments
 - 1.1 External donations

- 1.2. Internal donations
2. The property over the book as results from the contents of the hand written testimonials.
 - 2.1. Scholars and proprietors of books
 - 2.2. Readers and books proprietors
3. Acquisition of old Romanian book
 - 3.1. The acquisition process-direct and indirect
 - 3.2. The aim of acquisition
4. Book bond. Practical and protective attitude.
5. Imprecation and social role.
6. Marginal glosses

V. Final argument

VI. Bibliographical abbreviations

Sources

General and reference works

Studies and articles

Miscellanea (Miscellaneous)

VII. General bibliography

VIII. Annotation

IX. Selective catalogue of notes

Key-expressions: marginal notes of old Romanian book, printed books and manuscripts, spreading of old Romanian books, readers-donors, readers-proprietors, imprecation, marginal glosses.

I. Introductory study

The old book identifies itself, within the specialty studies, with a cultural phenomenon with deep implications over the system of interception of knowledge over the territory of Alba de Jos Shire. The world book and social implications are shaded and argued within scientific proceedings. The research identifies different branches of investigation of the old Romanian book from Alba Iulia and surroundings: either for justifying the typographical activity, following the reading practices and the „aesthetics of receiving” of the information offered by the edited texts, or for arguing a cultural tradition of the old book through the investigation of the parochial and personal backgrounds, through hawking and, last but not least, through the annotations in the margins of books made by copyists (transcribers), proprietors and readers. It is emphasized, within the field of the research dedicated to printed old Romanian book and manuscripts, the role of the tomes edited within the typographical office from Alba Iulia and Blaj , but also of the itinerant books, that had arrived, by direct and indirect ways, from Moldova and Țara Românească.

According to the pints of view expressed within studies about book editions, about the reading practice and about the relations between the reader and the text, the old book and implicitly the old Romanian book distinguishes, as a literary genre, where the word is conveyed through hand writing.

During XVII-XIX centuries the word spread by two ways: orally and by hand writing. By free, verbal expression they mostly search to communicate with the present speaker, they try to catch the spirit, the receptiveness but also the expectations concerning the audience. Phrases do not always follow the rules of the logic because they try to convey the kind of

communion where the word becomes a vibration, trying this way to get a perception beyond its strict informative content. The hand writing follows its own rules. The written word goes on as a logic sequence, beginning by introducing the theme, then the premises are established and in the end the idea goes on until its natural closure. The same logic sequence develops but non-respecting the literary classic standards, it also structures itself in marginal notes.

That what we call annotations on books' margins represent a phenomenon that existed also over the territory of Alba de Jos Shire and constitutes one of the characteristics of the old Romanian books. Most of the times, the old foreign book is accompanied by ex-libris, that confirms the belonging to a certain proprietor. Seldom can one find some themes concerning the social life within the community or within the family in foreign book.

In the testimonials texts every thematic sequence is introduced by verb and offers information about the reader's attitude toward the old Romanian book. It was purchased by both the parochial churches, helped by the community, with the aim of serving the liturgical ritual and to one's personal interest. This aspect is mostly known from the XVIII century when copies of old Romanian book are more frequently encountered in particular book collections over the Shire's territory and this phenomenon grew during the XVIII-XIX centuries. The proprietors of the books either opts for donating to community churches so that the priests should pray for their families while officiating the holy ceremony or they let the personal book collection, by will-related documents, as a legacy to descendants. The free unprinted spaces found on the pages of old Romanian books are used as a manuscript support for various events that took place within both community and particular space.

In what concerns the process of the research of writing in the margins of the pages of the old Romanian book the social conditions, mentality-related conditions and psychophysiological conditions come forward and the above mentioned conditions determined the evolution of the process during XVII-XIX centuries, a chronological sequence pre-established by the theme. By portraying the collective mentality and the social conditions, „the school of mentalities” approached first and foremost the social aspects contextualized in a „social history”. The same factors influence the synchrony between the themes detailed in the margins of the book, as a common space of the developing of writing and reading. The thematic analysis of the text is established depending on the historical period of time, subscriber, the objective they are aiming at, scriptic support and the way of thinking. At first analysis one remarks that the notes are signed most of the times, by scholars and they provide precise information from the XVII century. Most of the annotations are signed by the native scholars and from the scholars from Muntenia on the leaves of the donated books and by hawking from Țara Românească to Transilvania. By the end of the historical period mentioned above one can also find texts written by readers with poor qualification. Many texts have as a main theme the book donation to churches and monasteries. Referring to the perspective of the approached theme, one feels the XVIII century as being a vanguardist, regenerative and anticipative one: anticipatively, the donated book is, most of the times, protected by an anathema with a very harsh text. The book ,a property which is precautionary protected by written customary laws. The book, achieved by sale-purchase process is also used as a writing support.. The scholars from Blaj promote a concise practical render of the way of thinking from XIX century.

The hereby work describes and interprets the way of using of the old Romanian book within the native environment by donation, acquisition, property, book binding and by imprecation, with its moral and pragmatic implications. The analysis takes over the working concepts and techniques improved so far and it adjusts them to the subject and object we hereby study. But no matter what methods and techniques we use, the essential fact is that we apprehend the idea concerning the utility of the book, as an intrinsic page of „the old book” large research field.

II. Historical references

The chapter “Historical references” includes volumes, studies and valuable debates, that manage to point out the thematic subject of the paper in an adequate real frame. The list of the works and studies that have as object the testimonies from the margins of the old Romanian books, from the Alba Iulia collections and from its surroundings, give details on the route of the identified old Romanian book and the information processing system, by the exegetes in the field. The approach methods of the subject, the notes from the pages of the books have as starting point a variable system. The researchers have transcribed each testimony, according to the grammatical rules practiced at that moment. Thus, the appreciations from the analysis from the chapter in discussion will be set according to the corroboration of information given by the testimonies transcribed and published in the book catalogues, thought in partial variants, in the yearbooks and in the studies with compact analytic themes.

The only work, with monographic character, dedicated to the old Romanian book is a more complete selection for the titles printed in the XVIth and XVIIth centuries, that existed in the “Bălgrădean” Shire, is the catalogue *The Old Romanian Book from Alba County during the XVI-XVIIth centuries*. The

text of the paper is presented in a vast prologue with analytic explanations organized thematically. At the organization of the interpretations from the introduction were also used the information from the transcribed margin notes.

The phases of the research published towards the 80s flow logically and mark new thinking directions that will have, during time, an echo in the studies and in the volumes on: typography, collective and particular mentality transmitted from one generation to another, identification and quantification of the objective of the reports for the book editions of the same printing and, last but not least, we are looking for an argumentation of the subjects developed on various social structures, having as support the testimonies from the margins of the books.

From the above mentioned reasons, we have chosen to present the ensemble of papers that succeed in presenting in an adequate light the relation between the book and the reader – silent partner, proprietor, donor, peddler, restorer and subscriber of the moments from the personal life, of the book and of the community.

The chapter includes synthesis dedicated to the old Romanian book, synthesis that are organized methodically with analytic sequences, that assimilate the information from the written notes from the Shire. In the appreciations of the second section are analyzed the synthesis interpretations that have as reference point the relation reader – book, relation mentioned in the notes. Finally there is a different subchapter dedicated to the circulation of printings with native testimonies, published in the bibliographic references dedicated the surrounding areas.

III. Analysis of the notes

A rich source of information that was not explored enough and which is extremely useful for the history of the old Romanian book is the variety of information identified in the notes from the margin of the books. Many authors studied the history of the book in the Shire. In interference with the succinct analyses as regards the old book and the system of reception of the editorial message in the Shire are the theoretical points of view on the “bălgrădean” typography and processing the typographic activity of “blăjean” typography from the XVIIIth century. The words from the old books, including the ones from the notes written on the margin of the books, introduce the researcher in the everyday concerns in different historic stages. The texts interpreted symbolize the projection of a way of thinking in the historic plan that leads gradually towards a tradition of notes from the margins of the old Romanian books.

The analysis of the notes does not start from the idea of identifying types of readers, but from the inclination towards the book observed in the notes. The disposition towards the book is underlined by the old book’s route and by the margin notes that prove a succession of practices reported to the old texts. The practice of donation, for example, is often met in the margin sources and in the studies it is shown that there is a sensibility towards the written word, but also towards the redemption of the soul. The practice of acquisition works on commercial criteria and shows the material value of books. The practice of transcribing printed texts demonstrates an inclination towards the spiritual edification of the readers.

The method of writing mentioned above proves to be the method of expression of the scholars but also of the simple people for whom the word expresses the same reality with the same sense, but they use different

formulas when they speak and when they write: *I've written, have written*. Between the contexts granted to research and the researched subject there is a difference underlined by the following detail: in the realized analyses we observe the testimonies as a study object and the ones that wrote the lines in discussion confessed their thought not by studying, but living the things confessed. This is the great difference between the analysis act, which is the exegete's exercise and the will expressed freely, not conditioned by any rule, and the one that tells his thoughts, his mood and the event he lived. The stated reasoning explains how the study of the margin texts connect to the researched subject and its objective expressed in writing.

The analytic prospection of the chapter in discussion wants to create an image about the way in which the subscribers describe the significance of the books in the community and in the individual environment. The content of books is granted in the readers' "escort discourses". What we identified from the margin notes is the attitude of the readers-subscribers towards the book, as a reference, as regards the pragmatic space, with himself and with the others around him.

IV. Themes of book notes written on the territory of Alba de Jos Shire (XVII-XIXth centuries)

The transformations, the selection and the interpretation method of the testimonies written on the margin of the books are a natural consequence of the recent evolutions in research. The attention is not focused only on the written content from the margins, but also on the debate on the noting concept as a distinctive phenomenon in the history of the old Romanian books. The advantages of such a research start from the interrogation of the sources and combining it with the information, in an interdisciplinary frame. The opening is determined by the writing's mobility from the testimonies, not

conditioned by the hermeneutic methods and techniques specific to classic texts.

Thus, in the notes discovered, we identify the specific dispositions of each subscriber, which is different through the approached themes. The practical space, in which the subscriber expresses himself is used most of the times in a clumsy way so that: it does not draw attention through the equilibrated framing of the information on the page, the elegance of the writing is not a constant in the written lines, and the extensive narrative plan and the style formulas are very rarely used in the family chronicles.

Specific constructions, the notes present actions with an official character and also point out the means of personated expression. Finally, it is significant the use of first person pronouns, clearly or inferable. For the practical purpose of the book in the official framework, we can observe the formulas previous to the beneficences from the hierarchs, from the Romanian territory to the Shire's communities, with the declared intention of being read in the Church at praying and not only. The personated texture identified in the themes as: property, acquisition, protecting the copies through partial reconditioning, curses and identification with the written text are consequences of the "reading pedagogy" begun in the Church through reading the sacred texts, which approached different methods of expressing toward the active and the passive reader. The readings, initiated during the religious service have been adapted at the conventions and at the social conditions, as shown in the written testimonies. For this reason, the "act of writing" has become during the XVII-XIXth centuries a practice usually seen in the community medium, starting with the initiatives clearly stated by the scholars, and on to the ones with a modest expressing in their writings, made on the margins of the books.

The following lines will be dedicated to Romanian notes, written with simple formulas, but complex through the connection between the subscriber and the book. The roles, assumed through the notes from the margins, by the ones that wrote them, intersect only in the route established by the text. If we consider the fact that, on the pages of a copy were written different testimonies, from different periods of time, than the center of interest is the method in which the subscriber projects a clear image about the mentalities and the practices specific to the period of time he lived in.

The last pages of the paper include a selective catalogue of works, representative for the analyzed period. The selected notes are framed chronologically and are signed, an essential aspect that contributes at the argumentation of the connection between the subscriber, the text and the historic period it was written in.

V. Final argument

The main key of the research is in the following question: how is the book viewed by the reader from the XVII-XIXth centuries? The essential reasoning consists of the role given to communication, as a connection point between the interception of the practice of writing and the reading. The thesis focuses on research of the reference object – subject – text, in other words book – subscriber – note and suggests a synthetic study of the chosen themes, starting from the idea of making notes in the written lines on the margins of the book.

The testimonies from the margins of the books articulate a dialogue of the readers, from each period approached in the research, thus to write the historian of the themes revealed on the margins of the books means to write the history of this dialogue. The authors of the old texts conceived the introduction text depending on the potential readers. The proof of

intercepting the intention discourses consists of the testimonies from the margins. The donation practice, for example, is very often met in the margin notes and the studies show a sensibility towards the written word and also towards the idea of redemption of the soul. The acquisition practice works on commercial criteria and shows the material value of books. The practice of transcription of the written texts shows a predilection towards the spiritual edification of the readers.

The tradition of margin notes has not, according to the conclusion of the present research, a direct influence from the evictors. The declared purpose was to spread the book in the community. Thus, the process begun in the printing house, through book editing, gains a realistic route from the editor towards the reader. In the XVII-XIXth centuries, the ones that brought their contribution to spreading the books in the Romanian community make a continuous dialogue enriched with their own experiences. The parallelism between the content of the margin notes and the introduction text from the work is not incidentally. The juxtaposition of the objectives from the testimonies and the ones from the intention discourses shows, in the research frame, a rich source of information that was not explored yet.

During the XVII - XIXth centuries the readers, through their different cultural environments, were involved in the route of the books, noted in the margin notes. The ones that supported the tradition of the notes are first and foremost the scholars, followed by the active and passive readers. During time the conventions established for themes like donation, acquisition and property are adapted to the transformations from the social environment.

The themes are inserted apparently careless in the notes, statement sustained by the different subjects met on the same page and written in different centuries. More rarely we can observe chronicle type notes due to the heritage of the book from one generation to another by the members of

the same family. A close analysis of the texts can surprise us in a pleasant manner, through the impression created by the theme. In a corner of the page is expressed, in a few words, a native essayistic. Gathered together in chapters, the notes look like stoic essays: about donation, that could be one of the chapters, about property, that could be the name of another essayistic moment, about curse and its social consequences. There is no focus on the writing system because the work doesn't have an anthological subject, but focuses on the utility of the book in the "bălgrădean" social environment. The process is sustained also by the diplomatic relations between the Romanian countries that encouraged the book donation from Țara Românească towards Moldova and Transilvania. The gestures of Mr. Șerban Cantacuzino and of the Bishop Teodosie encouraged the donations and the internal exchange of Romanian books and implicitly the native culture. The attitude of the gentlemen from Muntenia can be observed from two points of view: one dedicated to spiritual edification and the second dedicated to the redemption of the soul through alms.

The note appears like a method of transmitting the thought in writing. This is the result of an attitude towards a cultural heritage, first and foremost customary, proving affinities and solidarities between the human communities, between the members of the same family for various generations. The cultural heritage imposes the presence of a community and cultural model. The community model means all the things the community has registered and kept as priority concepts, in case of the notes this model can mean a unity made up of images and concepts, being promoted firstly by the subscribers from the elite groups, specially priests, sustained and followed by the believers with a simple cultural background.

The same note, on the margin of a book forms a method of transmitting the social relationships. The nouns that refer to books,

subscribers, contextual subjects, geographical areas are detail information that can be a rich source for the archives.

There is a clear difference between the notes from the XVII-XIXth centuries, considering the realities of everyday life. At a first analysis we observe that in the XVIIth century the notes are signed, most of the times, by scholars and offer concrete and detailed information. Still, a clear image of the human attitude towards the book cannot be formed because the notes are rarer than the ones from the XVIIIth and XIXth centuries. In the XVIIth century prevail the notes signed by native and by scholars, on the pages of the books donated and spread from the Țara Românească to Transilvania. Towards the end of the century we can notice more texts written by the readers in general. Most of the texts have as main theme the donation towards churches and monasteries. The donation practice will prevail in the notes studied in the next century, as a confirmation of the existence of a collective and cultural model. The XVIIIth century from this paper's point of view, is a vanguardist one, of regeneration and anticipation: in an anticipative manner the donated book was protected by an anathema with a very hard text, mostly the book, as a property title was prudently protected by written customary laws, and in other circumstances had the quality of a written support for an evidence of the money fluctuations. Towards the end of the XVIIIth century and in the next century the reading intended for spiritual edification is gradually adapted through a reading that is useful in the learning process.

The mentalities and the inclination towards reading modified through time, depending on the way the readers connected to the book. The fundamental elements of the connection book-reader are the practice of reading and writing, and the elements analyzed by this paper are a consequence of the reading process: through the donation and the acquisition practice it is wanted to spread the book in the society, and the connection to

the book and the curse have a protective purpose and of restoration of the books. At the base of the activities mentioned there are the social conventions, the mentality, and the inclination towards writing and reading of the scholars and of the ordinary people.

The everyday initiatives as regards the idea of book are determined by reading and listening to the read word. The two activities are inseparable and start in the Sunday schools and end in the private environment. The reading stages and the intention to read are mentioned in the introductions and also in the margin notes: “[...] I, the humble, have also read this book [...]”. From the readers’ testimonies written on the margin of the books, we can establish the themes grouped around the concept of book and the route of the books on the Shire’s territory and not only.

The tradition of the margin notes outlines the sacred purpose given to the book through an interposition of the content and of the idea of Romanian old book from everyday life through reading for learning. The interest is focused on the way in which the reader creates himself an idea on the utility of books and the objectives reported to the book converge with the social and the cultural traditions. *Am citit, scris-am, am cumpărat, am dat, am legat* [*I’ve read, had written, I’ve bought, I’ve given, I’ve tied*] are formulas often used in the margin texts that show the relations between the readers and the Romanian books. The same standard sequences answer to questions like: who wrote? , how the reader projects in text the idea of book? And what effects had on the books the reading practices from the community environment?

Far from claiming to give practical and concrete answers to all these questions, this paper analyzes the interest towards the book and the mentalities testified on the margin of the pages, by the readers from the Bălgrad area. The written texts and the traditions that condition the writing

and the reading interested the researchers from various cultural environments. The French school, for example, preoccupied by the effect of reading on thinking, makes sociological and psychological researches. The interpretations lead towards the field of the history of mentalities through the group from "Annales": Lucien Febvre, Marc Bloch, Fernand Braudel, Jacques Le Goff, Georges Duby, Robert Mandrou, Jean Delumeau, Emmanuel Le Roy Ladurie, Pierre Chaunu, Philippe Ariès, Michel Vovelle, François Lebrun, François Furet, Daniel Roche. The methods of investigating the way in which the book entered in everyday life and changed mentalities is the key to researches in the field of the old book on Romanian territory. The ones who introduced the research method are: Alexandru Duțu, Doru Radosav, Barbu Ștefănesu and others. The mental transformations generated by the circulation of books and of ideas lead to the research of receiving the idea of book in the native culture. According to the writing from the margin of the books, the culture is the result of what has been cultivated through words in society, and the culture of writing and reading becomes in a general meaning *the soul of a people*.

The educators of reading, during XVII-XIXth centuries are the Romanian authors of the prologues. The source of the mentalities and of the social conduct expressed in margin notes are the Christian advice, promoted in order to be read. There are exact indications for writing and reading. The terms often used like: "I've read", "have read" and "anathema" involve the direct presence of old books in everyday life of the believers - "pravoslanic Christians". The significance of the written texts and of the manuscripts, expressed by attitudes: "I've donated", "I've bought" and "I've tied" are part of the active memory of the public that read the old Romanian books. This type of imperative interventions is necessary in the life of books, reality proven in the notes.

Each activity analyzed is governed by the content of the printed books and manuscripts. The addressing to *the beloved reader* from the prologues is completed by information with personal and community character from the margin texts of the readers. The donation and the acquisition give a new sense to the relation between the author, the proprietor and the reader. The book exchanges through the circulation of books contributed at knowing the Romanian books. Not been constraint by the canons, the proprietors and the ones that spread the books ease the alternative circuit, and the reading through listening is gradually transformed in individual reading. The religious texts listened during the religious service becomes a useful reading meant for learning.

The analytic prospection of this paper wishes to form an image on the significance of books in the community and in the particular environment through notes. The content of the books is assigned in the „escort speeches” to the readers. The attitude of the readers-subscribers towards the book, as a reference point, as regards the pragmatic space, with himself and with the other is identified in the margin notes.

The property, the acquisition, protecting the copies through partial reconditioning, curses and identification with the written text are themes with a particular texture. They appeared as a consequence of the „reading’s pedagogy” started in churches through active and passive reading of sacred texts. The readings, initiated during the religious service adapted to the conventions and to the social conditions. For this reason, the “act of writing” has become during the XVII-XIXth centuries a practice usually seen in the community medium, starting with the initiatives clearly stated by the scholars, and on to the ones with a modest expressing in their writings, made on the margins of the books.

* blăjean – from Blaj

* bălgrădean – from Alba Iulia and the surroundings

Selective bibliography

Sources

- Basarab, Maria, „Tipărituri românești bălgrădene din secolul al XVII-lea cu circulație în județul Hunedoara (II)”, în *Apulum*, XXVII-XXX (1993), p. 343-349.
- Basarab, Maria, „Carte românească veche în Muzeul din Deva”, în *Acta Musei Devensis*, Deva, 1998, p. 31-33.
- Basarab, Maria, *Cuvinte mărturisitoare. Însemnări de pe cărți românești vechi din județul Hunedoara*, Deva, 2001.
- Bianu, Ioan, Hodoș, Nerva, *Bibliografia Românească Veche 1508-1830*, I, 1508-1716, București, Edițiunea Academiei Române, 1903.
- Bianu, Ioan, Hodoș, Nerva, *Bibliografia Românească Veche 1508-1830*, II, 1716-1808, București, Edițiunea Academiei Române, 1910.
- Bianu, Ioan, Simonescu, Dan, *Bibliografia Românească Veche 1508-1830*, III, 1817-1830, București, Edițiunea Academiei Române, 1936.
- Bianu, Ioan, Simonescu, Dan, *Bibliografia Românească Veche 1508-1830*, IV. *Adăugiri și îndreptări*, București, Edițiunea Academiei Române, 1944.
- Bica, Cristina, „Tipărituri românești vechi existente în Biblioteca Batthyaneum din Alba Iulia (Catalog)”, în *Apulum*, XVIII (1980), p. 233-251.
- Blăjan, Mihai, „Colecția muzeală a Mănăstirii Râmeț (jud. Alba)”, în *Îndrumătorul pastoral*, I (1977), p. 198-201.
- Catalogul manuscriselor românești*, IV, ediție îngrijită de Gabriel Ștrempel, București, Editura Academiei, 1967.
- Colta, Elena Rodica, „Cartea veche românească în părțile Aradului-expresie a unității naționale”, în *Ziridava*, IX (1978), p. 465-475.
- Colta, Elena Rodica, „Vechi tipărituri românești în județul Arad”, în *Ziridava*, XII (1980), p. 715-758.
- Comșa, Nicolae, *Manuscrisele românești din Biblioteca Centrală de la Blaj*, Blaj, Tipografia „Lumina”, 1944.
- Coravu, Dimitrie, „Aspecte ale activității de tipărire și răspândire a cărților bisericești românești în Transilvania, Muntenia și Moldova în secolul al XVIII-lea”, în *Biserica Ortodoxă Română*, LXXXIV (1967), nr. 11-12, p. 1218-1228.
- Corfus, Ilie, *Însemnări de demult*, Iași, Junimea, 1975.
- Csalla, Rita, „Tipăriturile albaiulieni din secolele XVI-XVII în colecția Bibliotecii Batthyaneum”, în *Buletinul Cercurilor Științifice Studentești*, 6 (2000), p. 107-112.

- Cunescu, Gheorghe, „Cărți vechi românești pe valea Superioară a Mureșului: Deda-Reghin”, în *Mitropolia Ardealului*, XVIII (1973), nr. 1-2, p. 102-110.
- Dreghiciu, Doina, „Carte veche românească în câteva colecții de pe Valea Sebeșului. Considerații preliminare”, în *Apulum*, XVII (1979), p. 369-373.
- Dreghiciu, Doina, „Carte românească veche pe Valea Sebeșului (Catalog)”, în *Apulum*, XIX (1981), p. 487-498.
- Dreghiciu, Doina, „Carte românească veche pe Valea Sebeșului II (Catalog)”, în *Apulum*, XX (1982), p. 491-505.
- Dreghiciu, Doina, „Carte românească veche pe Valea Sebeșului (Catalog) III”, în *Apulum*, XXI (1983), p. 263-278.
- Dreghiciu, Doina, „Colecția de carte românească veche de la biserica ortodoxă română din Răhău (județul Alba)”, în *Îndrumătorul pastoral*, VII (1983), p. 53-56.
- Dreghiciu, Doina, „Tipărituri românești vechi din sec. al XVII-lea în zona Sebeșului (jud. Alba)”, în *Apulum*, XXIII (1986), p. 203-209.
- Dreghiciu, Doina, „Itinerariile unei tipărituri bălgrădene, Chiriadromionul de la 1699 în județul Alba”, în *Îndrumătorul bisericesc, misionar și patriotic*, XI (1987), p. 66-70.
- Dreghiciu, Doina, „Colecția de carte românească veche a Bibliotecii Documentare «Timotei Cipariu» din Blaj (considerații preliminare)”, în *Apulum*, XXIV (1987), p. 247-254.
- Dreghiciu, Doina, „O prestigioasă aniversare culturală: 340 de ani de la tipărirea Noului Testament de la Bălgrad”, în *Îndrumătorul bisericesc, misionar și patriotic*, XII (1988), p. 100-108.
- Dreghiciu, Doina, „T. Cipariu, donator de carte românească veche”, în *Apulum*, XXVI (1989), p. 499-505.
- Dreghiciu, Doina, „Tradiționale relații interromânești medievale oglindite în tipărituri românești vechi din județul Alba”, în *Apulum*, XXVII-XXX (1993), p. 189-193.
- Dreghiciu, Doina, „Semnalarea unor tipărituri românești vechi din județul Alba donate de personalități culturale în Evul Mediu”, în *Îndrumătorul pastoral*, XVIII (1995-1996), p. 170-178.
- Dreghiciu, Doina, „Însemnări de pe tipărituri românești vechi în colecțiile de carte ale județului Alba, referitoare la cărturari ai Blajului (1770-1872)”, în *Apulum*, XXXIII (1996), p. 57-63.
- Dreghiciu, Doina, „Carte românească veche în spațiul medieval – simbol al unității culturale românești”, în *Îndrumătorul pastoral*, XIX-XX (1996-2000), p. 153-159.

- Dreghiciu, Doina, „300 de ani de la tipărirea Chiriadromionului, Bălgrad, 1699-circulația exemplarelor în arealul transilvănean”, în *Îndrumătorul pastoral*, XX (1996-2000), p. 183-188.
- Dreghiciu, Doina, „Pagini din istoria învățământului în județul Alba, oglindite în însemnări de carte (sec. XVIII-XIX)”, în *Apulum*, XXXIV (1997), p. 367-377.
- Dreghiciu, Doina, „Surse de achiziționare ale cărților românești vechi inserate în însemnări olografe (sec. XVII-XIX)”, în *Sargetia*, XXVII (1997-1998), p. 543-549.
- Dreghiciu, Doina, „Colecția de carte românească veche de la Biserica Ortodoxă-Română Maieri I din Alba Iulia. Catalog”, în *Apulum*, 1998 (XXXV), p. 361-375.
- Dreghiciu, Doina, Mârza, Eva, „Carte românească veche din colecțiile Episcopiei de Alba Iulia (secolele XVI-XVII)”, în *Îndrumător bisericesc*, XIII-XIV (1989-1990), p. 120-125.
- Dreghiciu, Doina, Mircea, Gabriela, „Extrase și broșuri din biblioteca Muzeului albaiulian, cu *ex-libris*-uri ale lui Adalbert Cserni”, în *Apulum*, XLV (2008), p. 561-578.
- Dudaș, Florian, *Cazania lui Varlaam în vestul Transilvaniei*, Timișoara, Editura Mitropoliei Banatului, 1979.
- Dudaș, Florian, *Vechile tipăriri românești din bisericile Bihorului, sec. XVI-XVII (Catalog)*, Oradea, Editura Episcopiei ortodoxe române, 1979.
- Dudaș, Florian, *Cartea veche bisericească din Banat*, Timișoara, Editura Mitropoliei Banatului, 1985.
- Floarea adevărului pentru pacea și dragostea de obște. Păstoricească Poslanie sau Dogmatica învățatură a Beserecii Răsăritului*, Cluj-Napoca, Argonaut, 2004.
- Furdui, Titus, *Catalogul cumulativ al cărții românești vechi aflate în principalele biblioteci din Cluj*, Cluj, 1967.
- Furdui, Titus, „Tipăriri românești vechi, nou intrate în «fondul prețios» al bibliotecii județene Arad”, în *Ziridava*, IX (1978), p. 477-486.
- Furdui, Titus, „Tipăriturile românești vechi din Biblioteca Academiei- Filiala Cluj-Napoca provenite din biblioteca personală a lui Timotei Cipariu”, în *Biblioteca și cercetarea*, II (1978), p. 131-165.
- Hațeganu, Lucia, „Carte veche românească în biblioteca Muzeului Unirii Alba Iulia III”, în *Apulum*, XIV (1976), p. 225-250.
- Hațeganu, Lucia, „Carte veche românească în biblioteca Muzeului Unirii Alba Iulia IV”, în *Apulum*, XV (1977), p. 371-391.
- Hațeganu, Lucia, „Kiriadromion, Bălgrad, 1699”, în *Îndrumătorul pastoral*, I (1977), p. 138-141.

- Hațeganu, Lucia, „Manuscrise de proveniență locală din Biblioteca Muzeului Unirii Alba Iulia (Manuscrisele lui Nicolae Munteanu)”, în *Apulum*, XX (1982), p. 257-257.
- Hațeganu, Lucia, „Cărți populare din secolele XV-XIX în biblioteca Muzeului Unirii”, în *Apulum*, XXI (1983), p. 279-285.
- Hațeganu, Lucia, Lupan, Doina, „Carte veche românească în biblioteca Muzeului Unirii Alba Iulia V”, în *Apulum*, XVII (1979), p. 385-440.
- Iorga, Nicolae, *Studii și documente privind istoria românilor. Scrisori și inscripții ardeleni și maramureșene*, II. *Inscripții și însemnări*, București, 1906.
- Lupan, Doina, „Circulația tipăriturilor de la Bălgrad în cele trei țări române și contribuția lor la realizarea unității spirituale a românilor”, în *Apulum*, XVIII (1980), p. 265-270.
- Lupan, Doina, „Cartea românească veche în colecția Muzeului Mixt din Sebeș (Catalog)”, în *Apulum*, XX (1982), p. 507-527.
- Lupan, Doina, Hațeganu, Lucia, „Carte veche românească în biblioteca Muzeului de Istorie Alba Iulia I”, în *Apulum*, XII (1974), p. 359-394.
- Lupan, Doina, Hațeganu, Lucia, „Carte veche românească în biblioteca Muzeului de Istorie Alba Iulia II”, în *Apulum*, XIII (1975), p. 353-372.
- Mârza, Eva, „Colecția de carte românească veche de la Biserica Ortodoxă-Română Maieri II Alba Iulia”, în *Apulum*, XV (1977), p. 355-369.
- Mârza, Iacob, „Tipărituri românești vechi de la Bălgrad”, în *Îndrumătorul pastoral*, I (1977), p. 135-139.
- Mârza, Eva, „Protopopul Nicolae Rațiu și colecția de carte românească veche de la Biserica «Buna Vestire» din Alba Iulia”, în *Îndrumătorul pastoral*, II (1978), p. 123-126.
- Mârza, Eva, „Patru manuscrise românești vechi din secolul al XVIII-lea”, în *Apulum*, XVI (1978), p. 293-306.
- Mârza, Eva, „Carte veche românească pe Valea Gălzii jud. Alba (Catalog)”, în *Apulum*, XVII (1979), p. 341-367.
- Mârza, Eva, „Tipărituri românești vechi în biblioteca parohiei ortodoxe de la Ighiu”, în *Îndrumătorul pastoral*, IV (1980), p. 147-149.
- Mârza, Eva, „Circulația cărții vechi românești pe Valea Gălzii (jud. Alba)”, în *Mitropolia Ardealului*, XXVI (1981), nr. 1-3, p. 43-54.
- Mârza, Eva, „Carte și societate în secolele XVIII-XIX pe Valea Ampoiului (județul Alba)”, în *Apulum*, XX, 1982, p. 215-220.
- Mârza, Eva, „Donații de cărți Șerban Cantacuzino pentru Transilvania”, în *Biblioteca și cercetarea*, X (1986), p. 292-298.
- Mârza, Eva, „Colecția de carte românească veche de la Râmeț (județul Alba)”, în *Apulum*, XXIII (1986), p. 197-209.

- Mârza, Iacob, „Cărți românești vechi de la Bălgrad în biblioteca bisericii și școlii din Șcheii Brașovului”, în *Îndrumător bisericesc, misionar și patristic*, XII (1988), p. 77-82.
- Mârza, Iacob, „Semnificația cărții în comunitățile rurale românești transilvănene (secolele XVII-XVIII) în lumina însemnărilor: mentalitate și sensibilitate”, în *Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol” Iași*, XXX (1993), p. 123-136.
- Mârza, Eva, „Mitropolitul Atanasie Anghel, protector al culturii românești”, în *Biblioteca și cercetarea*, XVIII (1994), p. 40-44.
- Mârza, Eva, Dreghiciu, Doina, *Carte românească veche în județul Alba secolele XVI-XVII. Catalog*, Alba Iulia, Editura Episcopiei Ortodoxe a Alba Iuliei, 1989.
- Mircea, Gabriela, Mircea, Ioan, „Considerații arhivistice privind prezența și circulația exemplarelor «Chiriadromionului» de Bălgrad din 1699, pe teritoriul județului Alba (I)”, în *Îndrumătorul pastoral*, XIX-XX (1996-2000), p. 189-196.
- Noul Testamen*, ediție critică, Alba Iulia, Editura Arhiepiscopiei Ortodoxe Române a Alba Iuliei, 1998.
- Pavel, Eugen, „Cărți cu însemnări manuscrise (II)”, în *Sargetia*, XIV (1979), p. 309-319.
- Pavel, Eugen, „Răspândirea Chiriadromionului de la Bălgrad (1699) în ținuturile Hunedoarei”, în *Îndrumătorul pastoral*, VI (1982), p. 141-144.
- Pavel, Eugen, *Carte și tipar la Bălgrad (1567-1702)*, Cluj-Napoca, Clusium, 2001.
- Popescu, Rodica, „Tipărituri de la Bălgrad în colecțiile bibliotecii Academiei R.S.R.”, în *Apulum*, XVIII (1980), p. 253-264.
- Propovedanie la îngropăciunea oamenilor morți*, Blaj, 1784, f. 1 v. Fondul de carte românească veche din biblioteca Muzeului Național al Unirii Alba Iulia.
- Psaltirea de la Alba Iulia 1651*, ediție critică, Alba Iulia, Editura Reîntregirii, 2001.
- Rișcuța, Cătălin, „Blestemul ce mentalitate populară reflectată în însemnările manuscrise de pe cărțile românești vechi”, în *Acta Musei Corviniensis*, III (1997), p. 228-238.
- Strastnic*, Blaj, 1753, f. 1 r. Fondul de carte românească veche al bibliotecii Muzeului Național al Unirii Alba Iulia.
- Ștrempel, Gabriel, *Catalogul manuscriselor românești I*, B. A. R., 1-1600, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1978.
- Ștrempel, Gabriel, *Catalogul manuscriselor românești II*, B. A. R. 1601-3100, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1983.
- Ștrempel, Gabriel, *Catalogul manuscriselor românești IV*, B. A. R., 4414-5920, București, Editura Științifică, 1992.

- Țepelea, Gabriel, „Predosloviile Noului Testament de la Bălgrad (1648)”, în *Limba română*, 2 (1964), p. 149-157.
- Țepelea, Gabriel, „Alte precizări în legătură cu predosloviile Noului Testament de la Bălgrad (1648)”, în *Biserica Ortodoxă Română*, LXXXIII (1965), nr. 1-2, p. 113-124.
- Wainberg-Dreghiciu, Iuliana, „Motivații privitoare la tipărirea cărților românești vechi specificate în predosloviile acestora (sec. XVI-XVII)”, în *Annales Universitatis Apulensis, Series Historica*, 8 (2004), p. 61-72.

General and reference works

- Adam Chiper, Marieta, *Vechi însemnări românești ca izvor istoric*, București, SILEX Casa de Editură, Presă și Impresariat, 1996.
- Agabrian, Mircea, *Comunicarea o abordare practică*, Cluj-Napoca, Editura Napoca Star, 2000.
- Albu, Nicolae, *Istoria școlilor românești din Transilvania între 1800-1867*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1971.
- Bârcă, Meda Diana, *Carte și societate în Transilvania secolului al XVIII-lea. Manuscrise de cărți populare românești*, Cluj-Napoca, Argonaut, 2002.
- Barițiu, George, *George Bariț și contemporanii săi*, coord. Ștefan Pascu și Iosif Pervain, IV, București, Minerva, 1978.
- Bălan, I., *Limba cărților bisericești*, Blaj, 1914.
- Braicu, Doina, Bunea, Victor, *Cartea veche românească din secolele XVI-XVII în colecțiile Arhiepiscopiei Sibiu*, Sibiu, Editura Centrului mitropolitan, 1980.
- Braunstein, Iancu, *Catalogul cărților vechi românești 1643-1830*, Biblioteca Filialei Iași a Academiei Române, Iași, 1981.
- Breban, Vasile, *Dicționar general al limbii române*, Editura Științifică și Enciclopedică, 1987.
- Bucur, Marin, *Istoriografia literară românească de la origini până la G. Călinescu*, București, Editura Minerva, 1973.
- Bunea, Augustin, *Vechile episcopii românești a Vadului, Geoagiului, Silvașului și Belgradului*, Blaj, Tipografia Seminarului Archidieceșan, 1902.
- Bunea, Augustin, *Episcopii Petru Pavel Aron și Dionisiu Novacovici sau Istoria românilor transilvăneni de la 1751 până la 1764*, Blaj, Tipografia Seminarului Archidieceșan, 1902.
- Bunea, Augustin, *Ierarhia românilor din Ardeal și Ungaria*, Blaj, Tipografia Seminarului Archidieceșan, 1904.
- Burke, Peter, *O istorie socială a cunoașterii*, Iași, Institutul European, 2004.
- Câmpeanu, Remus, *Intelectualitatea română din Transilvania în veacul al XVIII-lea*, Cluj, Presa Universitară Clujană, 1999.

- Câmpeanu, Remus, *Elite românești din Transilvania veacului al XVIII-lea*, Cluj, Presa Universitară Clujană, 2000.
- Catalogul manuscriselor și scrisorilor*, Biblioteca „V. A. Urechia”, Galați, 1979.
- Chartier, Roger, *Lectori și cititori în Franța Vechiului Regim*, București, Editura Meridiane, 1997.
- Cipariu, Timotei, *Acte și fragmente latine românești. Pentru istoria beserecei romane mai alesu unite*, Blaj, Cu tiparul seminarului diecezan, 1855.
- Cipariu, Timotei, *Crestomație sau Analecte literare*, Blaj, 1858.
- Comșa, Gheorghe, *Istoria predicei la români*, București, Tipografia cărților bisericești, 1921.
- Comșa, Nicolae, Seiceanu, Teodor, *Dascălii Blajului (1754-1948)*, București, Editura Demiurg, 1994.
- Cornea, Paul, *Introducere în teoria literaturii*, București, Editura Minerva, 1988.
- Densușianu, Ovid, *Literatura română modernă II*, ed. a II-a București, Editura librăriei „Universală”-Alcalay&Co, 1985.
- Dudaș, Florian, *Vasile Sturze Moldoveanul peregrinul transilvan (1693-1730)*, Oradea, Muzeul Țării Crișurilor, 1993.
- Duțu, Alexandru, *Coordonate ale culturii românești în secolul XVIII (1700-1821). Studii și texte*, București, Editura pentru literatură, 1968.
- Duțu, Alexandru, *Explorări în istoria literaturii române*, București, Editura pentru literatură, 1969.
- Duțu, Alexandru, *Sinteză și originalitate în cultura română (1650-1848)*, București, Editura enciclopedică română, 1972.
- Duțu, Alexandru, *Modele. Imagini. Priveliști. Incursiune în cultura europeană modernă*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1979.
- Duțu, Alexandru, *Literatura comparată în istoria mentalităților*, București, Editura Univers, 1982.
- Duțu, Alexandru, *Călătorii, imagini, constante*, București, Editura Eminescu, 1985.
- Eliade, Mircea, *Sacru și profanul*, București, Editura Humanitas, 2000.
- Gheție, Ion, Mareș, Alexandru, *Originile scrisului în limba română*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1985.
- Gusdorf, Georges, *Mit și metafizică*, Timișoara, Editura Amarcand, 1996.
- Hersch, Jeanne, *Istoria filozofiei europene*, București, Humanitas, 1997.
- Iorga, Nicolae, *Istoria bisericii românești și a vieții religioase a Românilor*, II, Vălenii de Munte, 1909.
- Iorga, Nicolae, *Istoria literaturii române în secolul al XVIII-lea (1688-1821)*, I, București, 1969.
- Îndreptarea legii 1652*, ediție critică, București, Editura Academiei Române, 1962.

- Lupaș, Marina I., *Mitropolitul Sava Brancovici (1656-1683)*, Cluj, Tipografia „Cartea românească”, 1939.
- Lupeanu, Alexandru, *Călăuza Blajului. Cu însemnări și lămuriri istorice*, Blaj, Tipografia seminarului teologic greco-catolic, 1922.
- Mârza, Iacob, *Școală și națiune (Școlile de la Blaj în epoca renașterii naționale)*, Cluj-Napoca, Dacia, 1987.
- Mârza, Eva, *Din istoria tiparului românesc tipografia de la Alba Iulia 1577-1702*, Sibiu, Editura Imago, 1998.
- Mârza, Iacob, *Etape și momente în istoria învățământului din Transilvania (sec. XVIII-XIX)*, Sibiu, Editura Imago, 2002.
- Mazilu, Horia, *O istorie a blestemului*, București, Polirom, 2001.
- Metes, Ștefan, *Istoria Bisericii și a vieții religioase a românilor din Transilvania și Ungaria I*, Sibiu, Editura Librăriei Arhidieceșane, 1935.
- Mihailovici, Paul, *Tipărituri românești în Basarabia de la 1812 până la 1918*, București, Imprimeria Națională, 1940.
- Nägler, Doina, *Catalogul transilvanicelor I (sec. XVI-XVII)*, Sibiu, 1974.
- Nägler, Doina, *Catalogul transilvanicelor II (sec. XVIII)*, Sibiu, 1982.
- Nicoară, Simona, Nicoară, Toader, *Mentalități colective și imaginar social. Istoria și noile paradigme ale cunoașterii*, Cluj-Napoca, 1996.
- Nițu, Valeriu, Vedinaș, Traian, *Timotei Cipariu - arhetipuri ale permanenței românești*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1988.
- Papacostea-Danielopolu, Cornelia, Demény, Lidia, *Carte și tipar în societatea românească și sud-est europeană*, București, Editura Eminescu, 1985.
- Păcurariu, Mircea, *Istoria bisericii românești din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș până în 1918*, Cluj-Napoca, 1992.
- Păcurariu, Mircea, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, București, Editura Sophia, 2000.
- Piru, Alexandru, *Istoria literaturii române de la origini până la 1830*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1977.
- Poenaru, Daniela, *Contribuții la Bibliografia Românească Veche*, Târgoviște, 1973.
- Pop, Dariu, *Mărturii strămoșești. Note paleografice pe margini de cărți sătmărene*, Satu Mare, „Athenaeum”, 1938.
- Popp, Vasilie, *Disertație despre tipografiile românești în Transilvania și învecinatele țări de la începutul lor până în vremurile noastre*, Sibiu, 1938.
- Radosav, Doru, *Carte și societate în secolele XVII-XIX*, Fundația „Cele Trei Crișuri”, 1995.
- Râpă-Buicliu, Dan, *Bibliografia Românească Veche. Additamenta. I. 1536-1830*, Galați, Editura Alma, 2000.
- Rațiu, Ioan, *Timotei Cipariu. Viața și activitatea lui*, Blaj, Tipografia seminarului arhidieceșan, 1905.

- Rosetti, Al., Cazacu, B., Onu, Liviu, *Istoria limbii române literare I. De la origini până la începutul secolului al XIX-lea*, București, Editura Minerva, 1971.
- Sacerdoțeanu, Aurelian, *Predosloviile cărților românești*, I (1508-1647), București, Tipografia „Presa”, 1938.
- Simonescu, Dan, Buluță, Gheorghe, *Pagini din istoria cărții românești*, București, 1981.
- Someșan, Maria, *Începuturile Bisericii Române Unite cu Roma*, București, Editura ALL, 1999.
- Șchiau, Octavian, *Cărturari și cărți în spațiul românesc medieval*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1978.
- Șematismul veneratului cler al Archidiecesei Metropolitane greco-catolice de Alba Iulia și Făgăraș, Blaj, Tipografia Seminarului Archidieceșan, 1900.
- Ștefănescu, Barbu, *Sociabilitate rurală, violență și ritual. Cartea în practicile oblativ de răscumpărare a păcii comunitare, Transilvania, sec. XVII-XIX*, Oradea, Editura Universității, 2004.
- Tatușescu, Monica, *Tipărituri românești 1539-1750 existente la Brașov (Catalog)*, Brașov, 1980.
- Toth, Alexandru, *Primele manuscrise matematice românești din Transilvania*, Cluj, Editura Dacia, 1974.
- Vasilescu, Mircea, *„Iubite cetitoriule ...”. Lectură, public și comunicare în cultura românească veche*, București, Editura Paralela 45, 2001.
- Veress, Andrei, *Bibliografie română-ungară*, I, București, Cartea Românească, 1931.

Studies and articles

- Alb, Vasile Dan, „Lectura între singularizare și comunicare. O abordare psiho-socială”, în *Biblioteca și cercetarea*, XIX (1995), p. 142-145.
- Anderco, Lucia, „Cartea de literatură italiană din secolele XIV-XVI din biblioteca lui Timotei Cipariu”, în *Biblioteca și cercetarea*, VII (1983), p. 247-270.
- Anghel, Gheorghe, „Biserica din Maieri și Mitropolia lui Mihai Viteazul din Alba Iulia”, în *Studii și articole de istorie*, IX (1967), p. 225-234.
- Bacâru, Livia, „Ex-librisul românesc cu blestem”, în *Revista bibliotecilor*, XXI (1968), nr. 5, p. 280-282.
- Barițiu, George, „Despre documentele relative mai alesu la istoria bisericească a românilor”, în *Transilvania*, XXI (1888), nr. 11-12, p. 90-93.
- Basarab, Maria, „«Însemnele cărții», semne ale timpului și spațiului cultural”, în *Sargetia*, XXXII (2004), p. 637-642.

- Binder, Pavel, „Din istoria legăturilor tipografice dintre Țara Românească și Transilvania. Ștefan, tipograful Noului Testament din Alba Iulia (1644-1648)”, în *Limba română*, XXIII (1974), nr. 3, p. 245-248.
- Binder, Pavel, „Nobilul român Ștefan Raț (cca 1670-1720), «odorbirăul Bălgradului», sprijinitor al culturii românești”, în *Apulum* (1986), XXIII, p. 187-190.
- Câmpean, Anca, „George Herbert și abordarea teoriei comunicării”, în *Biblioteca și cercetarea*, XIX (1995), p. 139-133.
- Chindriș, Ioan, „Cartea românească veche la Viena”, în *Acta Musei Napocensis*, 31 (1995), II (istorie), p. 373-381.
- Cristache-Panait, Ioana, „Tipăritura bucureșteană în al XVIII-lea veac în satele transilvănene”, în *Materiale de istorie și muzeografie*, IX (1972), p. 157-162.
- Daisa, Dora, „Cartea franceză a secolelor XVII-XVIII în biblioteca lui Timotei Cipariu”, în *Biblioteca și cercetarea*, II (1978), p. 254-274.
- Dankanits, Adam, „Vechi tipărituri transilvănene”, în *Revista bibliotecilor*, XXII (1969), nr. 2, p. 101-102.
- Dârja, Ileana, „Palia de la Orăștie - exemplarul de la Biblioteca Națională-filiala Batthyaneum din Alba Iulia”, în *Revista română de istorie a cărții*, III-IV (2006-2007), nr. 3-4, p. 29-35.
- Demény, Layos, „Cartea și tiparul, promotori ai legăturilor culturale dintre Țările Române în secolul al XVI-lea”, în *Studii și materiale de istorie medie*, VI (1973), p. 91-109.
- Dragomir, Silviu, „Câteva date despre familia mitropolitului Sava Brancovici”, în *Revista Teologică*, II (1908), nr. 9-10, p. 342-349.
- Dragomir, Silviu, „Fragmente din cronica sârbească a lui Gheorghe Brancovici”, în *Anuarul Institutului de Istorie Națională*, II (1923), p. 1-70.
- Dragomir, Silviu, „Un document privitor la proprietatea mănăstirii Hodoș-Bodrog”, în *Anuarul Institutului de Istorie Națională*, III (1924-1925), p. 557-561.
- Dragoș, Elena, „Actele de limbaj în contact socio-cultural și istoric (cu privire specială la actul directiv)”, în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Philologica*, XLIV (1999), nr. 3-4, p. 41-50.
- Dreghiciu, Doina, „Considerații asupra tipăririi «Bibliei lui Șerban Cantacuzino»”, în *Îndrumător bisericesc, misionar și patriotic*, XII (1988), p. 115-120.
- Dreghiciu, Doina, „O tipăritură unicat în patrimoniul albaiulian: Palia de la Orăștie, 1582”, în *Gând românesc*, anul 1 (2007), nr. 4, p. 96-100.
- Dreghiciu, Doina, Mircea, Gabriela, „O schiță de biografie a protopopului albaiulian Nicolae Rațiu”, în *Apulum*, XLII (2005), p. 291-310.

- Dudaș, Florian, „Tipografii «Noului Testament» de la Bălgrad”, în *Îndrumătorul bisericesc, misionar și patristic*, XI (1987), p. 79-82.
- Dumitran, Ana, Mircea, Ioan, Gúdor, Botond, „Noblețe prin cultură: Ioan Zoba din Vinț”, în *Apulum*, XXXVII/2 (2002), p. 10-19.
- Fassel, Luminița, „Noțiunea de «română veche» în tratatele de istoria limbii. Probleme de periodizare”, în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Philologica*, XLIV (1999), nr. 3-4, p. 51-66.
- Fărcaș Puiu, Sidonia, „Cartea de știință în biblioteca lui Timotei Cipariu”, în *Biblioteca și cercetarea*, II (1978), p. 166-253.
- Febvre, Lucien, „La sensibilité et l’historire comment reconstituer la vie affective d’autrefois”, în *Annales d’historire sociale*, III (1941), nr. 1-2, p. 5-20.
- Floca, N. Ioan, „Pravila de la Govora din 1640-1641”, în *Biserica Ortodoxă Română*, LXXXI (1963), nr. 3-4, p. 297-319.
- Flonta, Mircea, „Teoria cunoașterii științifice: o privire de ansamblu asupra orientărilor și dominantelor tematice”, în *Revista de filozofie*, tomul XLVII (2000), nr. 3-4, p. 275-294.
- Frențiu, Rodica, „Marginalii la un text hagiografic: Dosoftei, viața și petrecerea svinților”, în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Philologica*, XLV (2000), nr. 1, p. 129-142.
- Frențiu, Rodica, „Cuvintele și «viața» lor-primatul istoriei în limbă”, în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Philologia*, XLVI (2001), nr. 4, p. 69-76.
- Furdui, Titus, „Tipărituri românești vechi, blăjene, aflate în fondul colecțiilor speciale ale Bibliotecii Academiei, filiala Cluj-Napoca”, în *Apulum*, XVII (1979), p. 375-384.
- Furdui, Titus, „Câteva date istoriografice controversate privitoare la unele tipărituri românești vechi”, în *Biblioteca și cercetarea*, VII (1983), p. 188-203.
- Gherman, Mihai Alin, „Enciclopediștii francezi despre carte și bibliotecă”, în *Biblioteca și cercetarea*, VII (1983), p. 90-99.
- German, Mihai Alin, „Nivelele lecturii textului în Noul Testament de la Bălgrad”, în *Apulum*, XXXV (1998), p. 377-379.
- Gherman, Mihai Alin, „Activitatea tipografică bălgrădeană între provocările Reformei protestante și cele ale Contrareformei catolice”, în *Apulum*, XXXIX (2002), p. 313-316.
- Grecianu, Eugenia, Christache Panait, Ioana, „Biserici românești din raionul Alba Iulia”, în *Mitropolia Ardealului*, XI (1966), nr. 4-6, p. 316-318.
- Hațeganu, Lucia, „«Hora Unirii» într-un manuscris albaiulian de la 1881”, în *Apulum*, XIX (1981), p. 311-312.
- Ilieș, Aurora, „Însemnări de pe cartea veche românească”, în *Studii și materiale de istorie medie*, VI (1973), p. 349-357.

- Iorga, Nicolae, „Documente”, în *Revista istorică*, VIII (1922), nr. 7-9, p. 143-160.
- Iorga, Nicolae, „Două scrisori ale lui Atanase Anghel”, în *Analele Academiei Române. Memoriile Secțiunii Istorice*, seria III, tom XIII (1932/33), p. 131-138.
- Iorga, Nicolae, „Donațiile românești pentru Megaspoleon și Vlah-Sarai”, în *Analele Academiei Române. Memoriile Secțiunii Istorice*, seria III, tom (1932/33), p. 159-166.
- Istrate, G., „Un monument important în istoria limbii române literare: Noul Testament de la Bălgrad”, în *Mitropolia Moldovei și Sucevei*, XLVIII (1972), nr. 9-12, p. 749-774.
- Jakó, Szigismund, „Bibliofilia lui T. Cipariu”, în *Anuarul Institutului de Istorie din Cluj*, X (1967), p. 129-171.
- Jakó, Szigismund, „Formarea bibliotecii lui T. Cipariu înainte de 1848 (II)”, în *Revista bibliotecilor*, XXI (1968), nr. 11, p. 671-675.
- Jakó, Szigismund, „T. Cipariu și posibilitățile bibliofiliei românești din Transilvania înainte de 1848 (I)”, în *Revista bibliotecilor*, XXI (1968), nr. 10, p. 619-623.
- Kinga, Tüdös S., „Testamentul și comportamentul testamentar al transilvănenilor din secolul al XVI-lea și al XVII-lea”, în *Studii și Materiale de Istorie Medie*, XX (2002), p. 63-71.
- Lazăr Zăvăleanu, Laura, „Ispita istoriei în spațiile firii. Lumea ca text în literatura veche românească”, în *Transilvania*, 12 (2005), 65-70.
- Legenda, Denisa, „Copiști de manuscrise românești în secolul al XVII-lea. Profilul intelectual”, în *Studii de istorie a Transilvaniei Cluj*, 1994, p. 135-138.
- Lupaș, Marina I., „Mitropolitul Sava Brancovici, 1656-1683”, în *Anuarul Institutului de Istorie Națională*, VIII (1939-1942), p. 1-119.
- Marcu, Grigorie T., „Considerații asupra Noului Testament din 1648”, în *Studii teologice*, XXV (1973), nr. 9-10, p. 605-618.
- Marinescu, Stelian, „Dispoziții de drept laic în Pravila de la Govora din 1640”, în *Biserica Ortodoxă Română*, LXXXI (1963), nr. 3-4, p. 320-346.
- Marinoiu, Costea, „270 ani de activitate tipografică la Râmnicul Vâlcea. Elemente de folclor în manuscrisele și tipăriturile vâlcene din sec. XVII-XVIII”, în *Buridava*, 2 (1976), p. 81-84.
- Mârza, Iacob, „Elevi ai gimnaziului crăiesc din Zlatna (I)”, în *Apulum*, X (1972), p. 347-372.
- Mârza, Eva, „Din istoricul tipografiei românești în Bălgradul medieval”, în *Îndrumătorul pastoral*, V (1981), 137-140.
- Mârza, Eva, „Cărțile Mitropoliei Bălgradului în sec. al XVII-lea”, în *Îndrumătorul pastoral*, VI (1982), p. 123-125.

- Mârza, Eva, „O bibliotecă românească la Alba Iulia în secolul al XVII-lea”, în *Valori bibliofile din patrimoniul cultural național. Cercetare și valorificare*, II (1983), p. 63-70
- Mârza, Eva, „Vasilie Popp: Disertație despre tipografiile românești (de la „însemnări” la „manuscris”)”, în *Apulum*, XXVI (1989), p. 477-485.
- Mârza, Iacob, „Activism și opțiune culturală în secolul XVIII: Ioan Iacob Aron”, în *Apulum*, XXV (1989), p. 351-359.
- Mârza, Eva, „Psaltirea de la Bălgrad, 1651. 340 de ani de la tipărire”, în *Îndrumătorul pastoral*, XV (1991), p. 88-90.
- Mârza, Eva, „Încă o dată despre activitatea tipografiei românești de la Alba Iulia (secolul al XVII-lea)”, în *Apulum*, XXVII-XXX (1993), p. 336-342.
- Mârza, Iacob, „Un dascăl blăjean, lector al lui Petru Maior”, în *Apulum*, XXXI (1994), p. 345-351.
- Mârza, Eva, „A Romanian Library at Alba Iulia in the 17th Century”, în *Transylvanian Review*, IV (1995), no. 2, p. 72-80.
- Mârza, Iacob, „La Bibliothèque Batthyaneum d’Alba Iulia” în *Transylvanian Review*, IV (1995), no. 2, p. 48-56.
- Mârza, Iacob, „Cărți românești vechi în colecții străine (Debrecen-Ungaria; Oxford-Anglia)”, în *Cultura creștină*, II (1996), nr. 1, p. 138-140.
- Mârza, Eva, „De la tradiție la inovație Noul Testament de la Bălgrad”, în *Îndrumătorul pastoral*, XIX-XX (1996-2000), p. 161-169.
- Mârza, Eva, „Elite românești în capitala Principatului Transilvaniei în secolul al XVII-le”, în *Tribuna*, 2002, nr. 211, p. 18-20.
- Mârza, Eva, „Din nou despre biblioteca Mitropoliei Bălgradului”, în *Annales Universitatis Apulensis, Series Historica*, 6/I (2002), p. 64-69.
- Mârza, Eva, „Elites roumaines dans la capitale de la Principauté de Transylvanie au XVIIe siècle”, în *Transylvanian Review / Revue de Transylvanie*, XI (2002), no. 4, p. 23-33.
- Mârza, Eva, Drăghiiță, Zevedei, „Un catalog al bibliotecii profesorului blăjean Ioan Rațiu (1869-1917)”, în *Annales Universitatis Apulensis, Series Historica*, 10 (2006), I, p. 217-220.
- Mârza, Iacob, Rotar, Marius, „Sensibilități și mentalități colective în lumea satului transilvănean (a doua jumătate a secolului al XIX-lea): anatomia unei atitudini”, în *Sargetia*, XXVIII-XXIX/2 (1999-2000), p. 189-194.
- Mărginean, Marius Ștefan, „Lecturile bürgerilor din Transilvania în secolul al XVIII-lea. Studiu de caz”, în *Sargetia*, XXVIII-XIX/1 (1999-2000), p. 305-318.
- Mitric, Olimpia, „Cartea românească veche din județul Suceava”, în *Suceava*, VIII (1981), p. 305-310.

- Mitric, Olimpia, „Cartea românească veche din județul Suceava (sec. al XVII-lea) – catalog”, în *Suceava*, IX (1982), p. 293-312.
- Mitric, Olimpia, „Cartea românească veche din județul Suceava (prima jumătate a secolului al XVIII-lea) – catalog”, în *Suceava*, X (1983), p. 663-708.
- Moga, I., „O însemnare despre legăturile culturale dintre Ardeal și Moldova în sec. al XVII-lea”, în *Anuarul Institutului de Istorie Națională*, III (1924-1925), p. 563-564.
- Molin, Virgil, „O legătorie de cărți a Râmnicului ambulantă, activând prin eparhiile din Moldova”, în *Mitropolia Olteniei*, XVII (1965), nr. 5-6, p. 418-424.
- Mureșan, Raluca, „Problema reportului dintre morală și drept. Norme etice și norme juridice”, în *Transilvania*, 8-9 (2006), p. P. 136-137.
- Nägler, Doina, „Die Bibliothek des Brukenthal-Museums”, în *Transylvanian Review*, IV (1995), no. 2, p. 57-71.
- Nistor, Ioan, „Instituirea sistemului modern de editură la tipografia din Blaj”, în *Revista de istorie*, 32 (1979), nr. 2, p. 325-335.
- Pâclișanu, Zenovie, „Istoria Bisericii Române Unite (partea a II-a, 1752-1783)”, ediția a II-a, în *Perspective*, XIV-XVI (1991-1993), nr. 53-60.
- Pâclișanu, Zenovie, „Istoria Bisericii Române Unite (partea I-a, 1697-1751)”, ediția a II-a, în *Perspective*, XVII (1994-1995), nr. 65-68.
- Păcurariu, Mircea, „Legăturile Bisericii Ortodoxe din Transilvania cu Țara Românească în secolele XVI-XVIII”, în *Mitropolia Ardealului*, XIII (1968), nr. 1-3, p. I-173.
- Păcurariu, Mircea, „325 de ani de la apariția «Noului Testament» de la Bălgrad”, în *Biserica Ortodoxă Română*, XCI (1973), nr. 11-12, p. 1206-1215.
- Péntek, Elisabeta, „Pentru o abordare creativ-productivă a textului literar”, în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Philologica*, XLI (1996), nr. 2, p. 19-24.
- Ranca, Ion, „Circulația cărții românești vechi din Țara Românească și Moldova pe Valea Mureșului în secolele XVIII-XIX”, în *Studii și Materiale Târgu Mureș*, III-IV (1972), p. 259-266.
- Sacerdoțeanu, Aurelian, „Tipografia de la Râmnic”, în *Mitropolia Olteniei*, XII (1960), nr. 5-6, p. 291-349.
- Stanca, Sebastian, „Colportajul vechilor cărți bisericești”, în *Revista teologică*, XXXII (1942), nr. 11-12, p. 491-495.
- Stânea, Carmen, „Considerații privitoare la un manuscris din colecția «Sabin Olea». Însemnări olografe despre primul război mondial”, în *Apulum*, XXXIX (2002), p. 471-482.
- Strauss, Gerald, „Lutheranism Literacy; A Reassessment”, în *Religion and Society in Early Modern Europe*, London, 1984.

- Ștefan, Ștefania, „«Transilvanice» din fondul Bibliotecii Naționale a Austriei”, în *Revista română de istorie a cărții*, anul III-IV (2006-2007), nr. 3-4, p. 290-301.
- Tampa, Magdalena, „Un incunabul recent identificat din biblioteca lui Timotei Cipariu”, în *Biblioteca și cercetarea*, II (1978), p. 275-287.
- Tatai-Baltă, Cornel, „Tipografia de la Blaj (1747-1830)”, în *Cultura Creștină*, V (2002), nr. 3-4, p. 205-221.
- Teodorescu, Barbu, „Psaltirea. Însemnări bibliografice”, în *Glasul Bisericii*, XX (1961), nr. 5-6, p. 496-527.
- Teodorescu, Barbu, „Circulația vechii cărți de București, 1508-1850”, în *Glasul bisericii*, XX (1961), nr. 9-10, p. 900-901.
- Teodorescu, Barbu, „Circulația cărții vechi bisericești. Contribuții la un catalog cumulativ”, în *Biserica Ortodoxă Română*, LXXIX (1961), p. 170.
- Turc, Corina, „Furtul de carte în țările române în secolele XVII-XVIII, în *Studii de istorie a Transilvaniei Cluj*, 1994, p. 139-143.
- Țepelea, Gabriel, „Câteva precizări în legătură cu izvoarele și glosele Noului Testament de la Bălgrad”, în *Limba română*, 2 (1964), p. 149-157.
- Țepelea, Gabriel F., „Mineiele de la Râmnic. Contribuția lor la dezvoltarea limbii române literare și la biruința ei definitivă ca limbă de cult”, în *Biserica Ortodoxă Română*, LXXXIV (1966), nr. 3-4, p. 369-387.
- Țepelea, Gabriel, „Noul Testament de la Bălgrad (1648)”, în *Pentru o nouă istorie a literaturii și culturii românești vechi*, București, 1994, p. 81-161.
- Țigu, Viorel, „Însemnări de pe tipărituri vechi”, în *Mitropolia Banatului*, XXVIII (1978), nr. 1-3, p. 79-94.
- Ursăcescu, V., „Însemnări de pe cărți vechi românești”, în *Biserica Ortodoxă Română*, seria a II-a, 44 (1926), nr. 10 (547), p. 588-592.
- Ursăcescu, V., „Însemnări de pe cărți vechi românești”, în *Biserica Ortodoxă Română*, seria a II-a, 44 (1926), nr. 12 (549), p. 703-709.
- Zgraon, Florentina, „Considerații filologice asupra primei traduceri manuscrise a *Scării* lui Ioan Sinaitul”, în *Limba română*, XXV (1976), nr. 3, p. 275-287.

Miscellanea (Miscellaneous)

The conference of professor Alexandru Zub held in the lecture hall of „1 Decembrie 1918” University, on June 16th, 2006

<http://dictionare.edu.ro>.

http://www.cimec.ro/carte/cartev/s17_004.htm.

http://www.cimec.ro/carte/cartev/s17_1_40.htm.

<http://www.cimec.ro/carte/cartev/s1704i1.htm>.